

Mladá veda

Young Science

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 1, ročník 14., vydané v marci 2026

ISSN 1339-3189, EV 167/23/EPP

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Wrocław. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

prof. Ing. Peter Adamišín, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

PhDr. Veronika Kmetóny Gazdová, PhD. (Inštitút edukológie a sociálnej práce, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

Mgr. Monika Šavelová, PhD. (Katedra translitológie, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra verejnej ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

doc. Mgr. Michal Garaj, PhD. (Katedra politických vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava)

REDAKCIA

Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)

Mgr. Martin Hajduk, PhD. (Banícke múzeum, Rožňava)

PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)

RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSS UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

© Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

ANALÝZA RIZIKOVÝCH FAKTOROV SOCIÁLNEHO PROSTREDIA V KONTEXTE PREVENČIE PATOLOGICKÉHO SPRÁVANIA DETÍ

ANALYSIS OF SOCIAL ENVIRONMENT RISK FACTORS IN THE CONTEXT OF
PREVENTING PATHOLOGICAL BEHAVIOR IN CHILDREN

Ernest Kováč, Patrik Cesnek ¹, Slavomíra Cesneková ²

Autori pôsobia na Akadémii Policajného zboru v Bratislave a na Vysokej škole zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, n. o. Bratislava. Ich výskum sa zameriava na mediáciu, riešenie konfliktov, krízovú komunikáciu, krízovú intervenciu a psychosociálne faktory.

The authors work at the Police Academy in Bratislava and the University of Health and Social Work of St. Elisabeth, n.o. Bratislava. Their research focuses on mediation, conflict resolution, crisis communication, crisis intervention, and psychosocial factors.

Abstract

The paper presents an analysis of key social environment determinants involved in the genesis and development of pathological behaviour in children of primary school age. The authors draw on reflections from their own preventive-educational practice focused on petty crime and the criminal liability of minors. The study identifies risk factors within the primary family, school environment, and peer groups, with specific attention paid to the influence of digital spaces and social media. The findings confirm that pathological manifestations—such as aggression, bullying, or delinquency - are not limited to socially disadvantaged backgrounds but also affect children from economically stable families characterized by a deficit of emotional support and functional educational boundaries. The work emphasizes the need for systematic and early prevention based on interdisciplinary cooperation and the strengthening of parental competencies as a fundamental prerequisite for protecting children from negative social phenomena.

Key words: pathological behaviour, social environment, family education, risk factors, prevention, digital technologies, primary school age

¹ Adresa pracoviska: Patrik Cesnek, PhDr. Ernest Kováč, PhD., MBA, LL.M., Akadémia policajného zboru Bratislave, Sklabinská 8414/1, 835 17 Bratislava

E-mail: patrik.cesnek@akademiapz.sk, ernest.kovac@akademiapz.sk

² Adresa pracoviska: Mgr. Slavomíra Cesneková, Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Palackého 1, 811 02 Bratislava

E-mail: slavkacesnek@gmail.com

Abstrakt

Príspevok predkladá analýzu kľúčových determinantov sociálneho prostredia, ktoré participujú na genéze a rozvoji patologického správania u detí v mladšom školskom veku. Autori vychádzajú z reflexie vlastnej preventívno-edukačnej praxe zameranej na problematiku drobnej kriminality a trestnoprávnej zodpovednosti maloletých. Štúdiá identifikuje rizikové faktory v primárnej rodine, školskom prostredí a vrstovníckych skupinách, pričom osobitnú pozornosť venuje vplyvu digitálneho priestoru a sociálnych sietí. Zistenia potvrdzujú, že patologické prejavy, ako agresia, šikana či delikvencia, sa neobmedzujú len na sociálne znevýhodnené vrstvy, ale postihujú aj deti z ekonomicky stabilných rodín s deficitom emočnej podpory a funkčných výchovných hraníc. Práca zdôrazňuje potrebu systematickej a včasnej prevencie založenej na interdisciplinárnej spolupráci a posilňovaní rodičovských kompetencií ako základného predpokladu ochrany dieťaťa pred negatívnymi sociálnymi javmi.

Kľúčové slová: patologické správanie, sociálne prostredie, rodinná výchova, rizikové faktory, prevencia, digitálne technológie, mladší školský vek

Úvod

Primárnym impulzom pre spracovanie predkladanej problematiky boli praktické poznatky nadobudnuté počas realizácie preventívno-edukačných aktivít na základnej škole. Tieto aktivity boli cieleňé na oblasť drobnej kriminality, rizikového správania a trestnoprávnej zodpovednosti u detí a mládeže. Interaktívne diskusie so žiakmi 3. a 4. ročníka odhalili znepokojivú skutočnosť, že už v ranom školskom veku sa u niektorých jednotlivcov manifestujú skúsenosti s delikventným správaním. Konkrétne ide o prejavy drobnej majetkovej kriminality, vandalizmu, šikanovania rovesníkov či systematického porušovania školských noriem.

Uvedené zistenia podčiarkujú nevyhnutnosť hĺbkovej analýzy sociálneho zázemia a skúmania miery vplyvu rodinného i širšieho sociálneho prostredia na etiológiu a progresiu patologických prejavov správania. Signifikantným zistením je fakt, že výskyt problémového správania nie je exkluzívnou doménou detí zo sociálne znevýhodneného prostredia. Prejavy agresivity, nerešpektovania autorít a delikvencie boli identifikované aj u žiakov z ekonomicky stabilných a materiálne dobre zabezpečených rodín. U týchto detí sa často objavuje subjektívne presvedčenie o beztrestnosti, ktoré je mylne pripisované ich nízkeho veku.

Tento fenomén potvrdzuje, že kvalita a charakter výchovného pôsobenia v rodine i v škole sú kľúčovými faktormi v prevencii sociálno-patologických javov. Ako uvádza Barillová (2011), správne orientovaná výchova má potenciál eliminovať vznik rizikového správania a determinovať zdravý psychosociálny vývin dieťaťa. Systematický rozvoj osobnosti v morálnej a sociálnej oblasti vedie k zodpovednému prístupu k povinnostiam a formuje dieťa ako prínosného člena pre budúcu rodinu i celú spoločnosť.

V súčasnom kontexte sa ako významný rizikový faktor javí aj narastajúci výskyt neurovývinových porúch (najmä ADHD) a špecifická psychická záťaž u tzv. generácie Z. Pre túto generáciu je príznačná zvýšená emocionálna reaktivita, egocentrické tendencie a znížená miera tolerancie voči autoritám. Tieto charakteristiky v synergii s nevhodným sociálnym prostredím môžu viesť k eskalácii behaviorálnych problémov (Procházková, 2023).

Cieľom predkladaného príspevku je preto identifikovať determinanty patologického správania u detí a analyzovať úlohu rodiny, školy a digitálneho prostredia v procese formovania týchto prejavov. Poukázať na možnosti včasnej intervencie a efektívnej interdisciplinárnej spolupráce pri ochrane detí pred rozvojom sociálno-patologických javov.

Patologické správanie v detskom veku - teoretické vymedzenie a empirické prejavy

Fenomén patologického správania u detí mladšieho školského veku predstavuje heterogénny súbor prejavov, ktoré sa signifikantne odchyľujú od etablovaných sociálnych, morálnych a právnych noriem daného spoločenstva. V súlade s teoretickým rámcom Ondrejkooviča (2001) definujeme sociálnu patológiu ako správanie, ktoré narúša stabilitu sociálnych väzieb a vyvoláva sankčnú odozvu spoločnosti. Počas realizovaných preventívno-výchovných prednášok sa potvrdilo, že verbálna a neverbálna agresia, cielená provokácia a systematické narušenie edukačného procesu nie sú len izolovanými disciplinárnymi priestupkami, ale manifestáciou narušenej socializačnej funkcie jednotlivca.

Systematické pozorovanie žiakov počas interaktívnych diskusií odhalilo existenciu špecifických vzorcov správania u vybraných skupín detí. Táto repetitívna dynamika umožnila hlbšiu analýzu ich reakčných mechanizmov na vonkajšie podnety. Pozoruhodným zistením bola zvýšená miera tenzie a hostilných reakcií aj v situáciách, ktoré boli stimulované neutrálne, napríklad pri úvodnom nadväzovaní kontaktu. Takáto emocionálna reaktivita indikuje komplexné prepojenie individuálnej psychiky so širším sociálnym a vulnérabilným výchovným kontextom.

Z hľadiska sociálnej patológie možno agresívne a delikventné tendencie interpretovať ako neadaptívne mechanizmy vyrovnávania sa (coping) s nepriaznivými životnými podmienkami. Ako uvádza Ondrejkoovič (2001), patologické javy sú často produktom kumulatívnej frustrácie, sociálnej deprivácie a deficitu pozitívnych vzťahových väzieb. Deti internalizujú normy založené na silovej dominancii, čo následne v školskom prostredí externalizujú formou vzdoru a rezistencie voči autoritám. Matoušek (2008) v tejto súvislosti zdôrazňuje, že rizikové správanie nemožno vnímať ako izolované individuálne zlyhanie, ale ako výsledok synergického pôsobenia nepriaznivých sociálnych a výchovných determinantov.

V praktickej rovine sa tieto mechanizmy manifestovali cez stupňujúcu sa eskaláciu ako verbálna úroveň: Používanie irónie, cielené zosmiešňovanie prednášajúceho a kontinuálna verbálna deštrukcia výkladu. Neverbálna úroveň: Intruzívne narušenie osobného priestoru rovesníkov, akustické vyrušovanie (búchanie o lavicu, manipulácia s predmetmi) a poškodzovanie školského inventára.

Kritickým bodom eskalácie bola strata pozornosti rovesníckej skupiny, kedy potreba seba potvrdenia a upevnenia pozície v sociálnej hierarchii prevýšila rešpekt k autorite. Ukázalo sa, že priama konfrontácia zo strany dospelšej osoby nevedla k extinkcii nevhodného správania, ale len k jeho transformácii. Efektívnejšou stratégiou sa javila pozitívna inklúzia – delegovanie asistentkých úloh a strategické umiestnenie žiaka v centre triedy, čo saturovalo jeho potrebu uznania a záujmu prijateľným spôsobom.

Analýza sociálneho zázemia subjektov s patologickými prejavmi poukázala na významnú koreláciu s nestabilitou rodinného systému. Identifikované boli najmä nasledujúce rizikové konštelácie:

- Absencia vzorov - rodiny s dlhodobo neprítomným rodičom (napr. z dôvodu výkonu trestu).
- Výchovná insuficiencia - neúplné rodiny, kde ekonomický tlak núti rodičov k nadmernej pracovnej záťaži na úkor priamej výchovnej interakcie.

V prostredí s oslabenou funkčnou autoritou sa pre dieťa stáva dominantným socializačným činiteľom "ulica" a nekontrolovaná rovesnícka skupina. Agresívne správanie je tu osvojené ako základná stratégia prežitia, čo predikuje vysoké riziko neskoršej kriminálnej recidívy v dospelosti.

Izolované represívne opatrenia vykazujú v tejto oblasti limitovanú účinnosť. Spolupráca s primárnou rodinou je často sťažená defenzívnym postojom rodičov, ktorí intervenciu školy vnímajú ako perzekúciu rodinného systému. Za kľúčový prvok eliminácie patologických javov považujeme včasnú intervenciu. Práca s rizikovými tendenciami už v predškolskom veku. Resocializáciu cez silné stránky. Systematický rozvoj individuálnych talentov (šport, umenie), ktoré slúžia ako ochranný faktor pred negatívnym vplyvom ulice. Zdieľanú zodpovednosť a uvedomenie si, že hoci škola zohráva dôležitú rolu, primárnym nositeľom hodnôt a socializačných vzorcov zostáva rodina.

Ignorovanie týchto varovných signálov a ich bagatelizácia ako "prechodného obdobia" predstavuje vysoké riziko pre budúci vývoj jednotlivca i bezpečnosť celej spoločnosti.

Determinujúca úloha rodiny v psychosociálnom vývine dieťaťa

Rodina, v zmysle Zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine, predstavuje základnú bunku spoločnosti, ktorej primárnou funkciou je socializácia jednotlivca a ochrana jeho všestranného vývinu. Ako uvádza Matoušek (2014), rodinný systém nie je len súborom biologických väzieb, ale komplexnou sieťou interakcií medzi rodičmi, deťmi a širším príbuzenstvom. Práve v tomto mikrosystéme si dieťa osvojuje elementárne sociálne normy, komunikačné vzorce a kognitívne schémy riešenia konfliktov, ktoré sa stávajú základom jeho budúcej osobnostnej štruktúry.

Kľúčovým aspektom zdravej výchovy je saturácia potreby bezpečia a prijatia. Prostredie charakterizované dôverou a otvorenou komunikáciou umožňuje dieťaťu rozvíjať zdravé sebavedomie a sociálnu kompetenciu. Ak má dieťa v dospelých autoritách oporu, formuje sa u neho schopnosť konštruktívneho riešenia problémov. Naopak, narušenie stability rodinného systému – či už v dôsledku socioekonomických zmien (strata zamestnania), zdravotných kríz, alebo dysfunkčných interakcií (rozvod) – priamo koreluje s nárastom psychickej vulnerability dieťaťa.

Nedostatok pochopenia príčin rodinnej krízy vedie u detí k internalizovaným (uzatváranie sa, depresia) alebo externalizovaným prejavom (agresia voči okoliu, autoagresia/sebapoškodzovanie). V situáciách, kde sú rodinné problémy sprevádzané represívnou výchovou alebo domácim násilím, dochádza k hlbokej traumatizácii s rizikom transgeneračného prenosu traumy (Procházková, 2023). Dieťa v takom prípade nepreberá len vzorce agresora, ale stáva sa nositeľom narušených vzťahových modelov do dospelosti.

Súčasná generácia mladých ľudí (tzv. Generácia Z) vyrastajúca v prostredí oslabenej rodinnej stability často vykazuje znížený rešpekt k tradičným autoritám. Absencia pevných výchovných hraníc v kombinácii s masívnym vplyvom digitálnych médií deformuje vnímanie

reality. Internetový obsah a videohry glorifikujúce násilie a „virtuálnu nesmrteľnosť“ otupujú u detí schopnosť predvídať reálne kauzálne následky svojho konania.

Podľa Procházkovej (2023) je preto kriticky dôležité rozvíjať u detí schopnosť sebareflexie a prevzatia zodpovednosti. Impulzivita, ktorá je často naučeným vzorcom z konfliktného domáceho prostredia, musí byť v procese reedukácie nahradená analytickým prístupom k sociálnym interakciám.

Skúsenosti z preventívno-výchovnej praxe naznačujú, že šikanovanie v školskom prostredí je komplexný sociálny proces, v ktorom zohráva úlohu nielen agresor a obeť, ale aj tzv. "publikum". Narušenie tohto trojuholníka – napríklad posilnením pozície obeť alebo elimináciou pasívneho prizierania sa – je kľúčom k zastaveniu patologického správania.

Signifikantným zistením je profil súčasného agresora. Čoraz častejšie ním nie je dieťa zo sociálne slabšieho prostredia, ale dieťa z materiálne nadštandardne zabezpečenej rodiny. U týchto detí dochádza k špecifickej forme emočnej deprivácie, kedy rodičia nahrádzajú svoju fyzickú a mentálnu neprítomnosť materiálnymi kompenzáciami (darčekom). Dieťa, ktorému chýba emočná angažovanosť rodiča a jasne definované morálne mantinely, si vynucuje pozornosť a mocenskú dominanciu agresívnym správaním voči rovesníkom.

Zákon o rodine v § 28 jasne definuje, že rodičovská zodpovednosť zahŕňa sústavnú a dôslednú starostlivosť o všestranný vývin dieťaťa. Táto zodpovednosť nie je len formálna, ale predstavuje povinnosť vytvoriť prostredie, v ktorom dieťa internalizuje pro-sociálne vzorce správania. Ak je však rodina priestorom konfliktov, závislostí alebo zanedbávania, dochádza k reprodukcii týchto patológií v ďalších generáciách.

Súčasný životný štýl, poznačený pracovným stresom a tlakom na výkon, vytláča výchovnú funkciu rodiny do virtuálneho priestoru. Deti, ktoré nenachádzajú pochopenie u rodičov, hľadajú validáciu vo virtuálnych komunitách, ktoré však nedisponujú korektívnym výchovným mechanizmom.

Efektívna prevencia patologického správania detí musí začať v jadre rodiny. Kvalitná časová investícia, aktívne načúvanie a vytváranie bezpečnej platformy pre vyjadrenie emócií sú nevyhnutnými nástrojmi pre budovanie inkluzívnej a zdravej spoločnosti (Matoušek, 2014). Iba dieťa, ktoré cíti bezpodmienečné prijatie, dokáže v dospelosti vytvárať funkčné väzby a nepodliehať patologickým vzorcom správania.

Psychosociálne implikácie digitálnej socializácie a vplyv sociálnych sietí

V súčasnej postmodernej spoločnosti prestali byť digitálne technológie len nástrojom komunikácie a stali sa primárnym socializačným priestorom, ktorý zásadne redefinuje psychický vývin detí a adolescentov. Sociálne siete, hoci primárne projektované na posilňovanie interpersonálnych väzieb a zdieľanie informácií, v detskom veku často nadobúdajú charakter rizikového prostredia. Ich vplyv na formovanie sebaobrazu, emocionálnu reguláciu a behaviorálne vzorce je kritický, najmä z hľadiska vzniku nových foriem sociálnej patológie.

Vstup detí do online priestoru sa posúva do čoraz mladšieho veku, pričom hranica desiatego roku života sa stáva normou. V tomto senzitivnom období však dieťa nedisponuje dostatočne rozvinutými exekutívnymi funkciami mozgu, najmä schopnosťou sebaregulácie a inhibície impulzívneho konania. Nadmerné používanie digitálnych platforiem vedie k rozvoju

nelátkových závislostí (behaviorálnych závislostí), ktoré sa prejavujú stratou kontroly nad časom stráveným v kyberpriestore, zanedbávaním somatických potrieb a kognitívnym zaujatím online aktivitou.

Výskumy (Matzová, Surovcová, Trebatická, 2017) potvrdzujú priamu koreláciu medzi nadmernou digitálnou expozíciou a narastajúcou psychickou vulnerabilitou. U detí sa manifestujú úzkostné stavy, depresívne symptómy, poruchy spánkového cyklu a významný pokles akademického výkonu. Špecifickým fenoménom je strach z vynechania (tzv. FOMO – Fear of Missing Out), ktorý núti dieťa k neustálej kontrole sociálnych sietí, čím sa zvyšuje psychická tenzia a emocionálna labilita.

Zatiaľ čo staršie generácie využívali platformy typu Facebook, súčasná mládež preferuje vizuálne a efemérne siete (Instagram, TikTok, Snapchat). V rámci týchto platforiem vznikajú uzavreté triedne mikro-komunity, ktoré majú slúžiť na edukačnú kooperáciu, avšak v praxi sa často transformujú na nástroje kyberšikanovania (cyberbullyingu).

Prax preventistu potvrdzuje, že digitálna agresia nadobúda sofistikované formy ako vizualizovaná dehonestácia. Nahrávanie spolužiakov v nekomfortných situáciách počas edukačného procesu. AI manipulácia. Zneužívanie umelej inteligencie na tvorbu falošného kompromitujúceho materiálu, čo predstavuje extrémny zásah do integrity dieťaťa. Cílené vyčleňovanie jednotlivca z online skupín, sprevádzané verejným pranierovaním jeho vzhľadu či socioekonomického statusu.

Osobitne patogénnym faktorom sú tzv. online výzvy (challenges). Tieto aktivity sú postavené na psychológii sociálneho schválenia – dieťa je pod tlakom publika nútené k riskantnému správaniu (konzumácia toxických látok, nebezpečné aktivity v doprave), aby získalo virtuálny status. Virtuálne prostredie vytvára ilúziu „disociatívnej anonymity“ a znižuje schopnosť vnímať reálne riziká. Deti pod vplyvom digitálnej glorifikácie násilia a hazardu strácajú schopnosť rozlíšiť medzi virtuálnou fikciou a ireverzibilnými následkami v reálnom živote (Procházková, 2023).

Kyberšikana sa od tradičnej šikany líši svojou kontinuálnosťou – obeť nemá bezpečné miesto, útoky prebiehajú 24 hodín denne. Agresori často využívajú psychický nátlak na manipuláciu, vydieranie (sextortion) či finančné požiadavky. Je nevyhnutné v edukačnom procese zdôrazňovať, že takéto konanie napĺňa skutkovú podstatu trestných činov (napr. nebezpečné prenasledovanie, ohováranie, nátlak) podľa Trestného zákona č. 300/2005 Z. z. Vzhľadom na to, že trestnoprávna zodpovednosť v SR vzniká v 14. roku života, mnohí žiaci si neuvedomujú, že ich „online aktivita“ môže mať doživotné právne následky.

Efektívna prevencia sa nemôže obmedziť len na reštrikciu prístupu k technológiám. Kľúčom je rozvoj digitálnej inteligencie, ktorá zahŕňa kritické myslenie, empatiu v online priestore a ochranu digitálnej stopy. Rodina musí prejsť od pasívneho dozoru k aktívnemu sprevádzaniu dieťaťa digitálnym svetom a budovaniu vzťahu založeného na dôvere, aby sa dieťa nebálo zveriť s online útokom. Škola by mala implementovať programy zamerané na sebareflexiu a zodpovednosť za digitálne správanie.

Ako konštatuje Procházková (2023), impulzivita generovaná virtuálnym svetom nesmie nahradiť osobnú zodpovednosť. Sociálne siete majú slúžiť ako mosty pre spoluprácu, nie ako zbrane na likvidáciu psychického zdravia rovesníkov. Bez komplexnej spolupráce

rodiny a školy zostáva dieťa v kyberpriestore bezbranné voči eskalácii sociálno-patologických javov.

Odporúčania pre pedagogickú a preventívnu prax

Cieľom nasledujúcich odporúčaní je transformovať teoretické poznatky do konkrétnych krokov, ktoré môžu eliminovať rozvoj patologického správania u detí mladšieho školského veku.

Pre pedagogických zamestnancov a vedenie škôl

Namiesto represívnych opatrení (tresty, poznámky) využívať metódu „pozitívneho poverenia“. Žiakov s tendenciou k vyrušovaniu a upútavaniu pozornosti zapájať do pomocných úloh (asistent učiteľa, distribúcia pomôcok), čím sa saturuje ich potreba uznania pro-sociálnym spôsobom.

Pravidelne (napr. raz mesačne) realizovať anonymné dotazníky zamerané na výskyt neoficiálnych triednych skupín na sociálnych sieťach. V prípade identifikácie deepfake videí alebo kyberšikany zasiahnuť okamžite v spolupráci s políciou a rodičmi.

Upraviť fyzický priestor triedy tak, aby žiak s ADHD alebo sklonsmi k agresii mal možnosť krátkodobej sensorickej izolácie (napr. „relaxačný kútik“), ak pociťuje narastajúcu tenziu.

Pre prácu s rodinou

V rámci rodičovských združení realizovať workshopy na tému „Materiálny dostatok verzus emočná deprivácia“. Vysvetliť rodičom riziká kompenzácie času drahými darmi, ktoré u detí vedú k pocitu beztriestnosti a egocentizmu.

Propagovať inštaláciu aplikácií pre rodičovskú kontrolu nielen ako nástroj reštrikcie, ale ako podnet na diskusiu o obsahu, ktorý dieťa konzumuje (napr. vysvetľovanie nereálnosti internetových výziev).

Cielene motivovať otcov (alebo iné mužské vzory) k zapojeniu sa do školských aktivít, nakoľko absencia mužskej autority bola identifikovaná ako jeden z rizikových faktorov delikvencie.

Pre preventívno-výchovnú činnosť a prácu s „Generáciou Z“

Upustiť od monologických prednášok o trestnom zákone. Využívať rolové hry, kde si žiaci vyskúšajú pozíciu obete kyberšikany, aby sa rozvíjala ich empatia a kritické myslenie.

Vyvinúť v spolupráci so psychológmi skriningové nástroje pre učiteľov 1. stupňa ZŠ, ktoré dokážu zachytiť varovné signály (krutosti k zvieratám, ničenie hračiek, strata empatie) skôr, než sa správanie transformuje do trestnej činnosti.

Škola by mala aktívne prepájať rizikových žiakov s lokálnymi športovými klubmi alebo umeleckými školami. Systematické trávenie času v organizovanej skupine s jasnými pravidlami funguje ako najsilnejší protektívny faktor proti vplyvu „ulice“.

Multidisciplinárna spolupráca

Navrhnuť užšiu spoluprácu medzi školou, Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny (kuratelou) a políciou (oddelenie prevencie). Pravidelné kazuistické semináre o konkrétnych rizikových žiakoch umožnia včasný zásah predtým, než dieťa dovŕši 14. rok života (vek trestnoprávnej zodpovednosti).

Prevencia by nemala byť jednorazovým podujatím, ale kontinuálnym procesom budovania digitálnej a emočnej inteligencie u detí, pri súčasnom posilňovaní zodpovednosti ich zákonných zástupcov.

Záver

Predkladaná analýza, syntetizujúca poznatky z preventívno-výchovnej praxe s relevantnými teoretickými východiskami, potvrdzuje, že patologické správanie v detskom veku nie je izolovaným fenoménom, ale komplexným výsledkom synergie individuálnych, rodinných a environmentálnych determinantov. Výsledky pozorovaní realizovaných v prostredí základnej školy preukázali, že agresívne a delikventné prejavy správania sú u detí mladšieho školského veku často manifestáciou neadaptívnych copingových stratégií. Tieto prejavy predstavujú reakciu na dlhodobú emočnú depriváciu, frustráciu základných psychických potrieb alebo absenciu bezpečnej vzťahovej väzby v primárnom rodinnom prostredí.

Kľúčovým zistením príspevku je vyvrátenie mýtu o exkluzivite sociálnej patológie v marginálnych skupinách. Ukazuje sa, že materiálne saturované prostredie, v ktorom však absentuje funkčná autorita a emočná angažovanosť rodičov, predstavuje pre dieťa rovnako vysoké riziko vývinu porúch správania. Tento jav je v súčasnosti akcelerovaný nekontrolovaným vplyvom digitálnych médií a sociálnych sietí. Virtuálny priestor bez adekvátneho rodičovského dohľadu sa stáva katalyzátorom kyberšikany, impulzivity a straty vnímania kauzálnych následkov vlastného konania.

Z analýzy vyplýva imperatív včasnej a systematickej prevencie, ktorá musí prekračovať rámec občasných edukačných prednášok. Je nevyhnutné implementovať intervenčné programy už v predškolskom veku, kedy je plasticita správania najvyššia a riziko fixácie patologických vzorcov najnižšie. Bagatelizovanie varovných signálov ako „prechodných vývinových javov“ signifikantne zvyšuje pravdepodobnosť eskalácie agresie a prechodu k závažnejšej kriminálnej recidíve v dospelosti.

Efektívne obmedzenie sociálno-patologických javov vyžaduje multidisciplinárny a koordinovaný prístup, ktorý zahŕňa posilňovanie rodičovských kompetencií so zameraním na budovanie emočnej inteligencie a funkčných výchovných hraníc. Rozvoj sociálno-emočných zručností detí, najmä v oblasti digitálnej zodpovednosti a kritického myslenia. Interdisciplinárnu kooperáciu medzi školou, rodinou a odbornými inštitúciami (psychológia, sociálna kuratela, polícia).

Iba prostredníctvom vytvárania bezpečného, predvídateľného a emočne stabilného prostredia je možné zabezpečiť zdravý psychosociálny vývin dieťaťa a eliminovať riziká, ktoré prináša dynamicky sa meniace sociálne a digitálne prostredie súčasnej spoločnosti. Predkladaný príspevok tak slúži nielen ako teoretická reflexia, ale aj ako apel na systémové zmeny v oblasti primárnej prevencie sociálnej patológie.

*Tento článok odporúčala na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:
Mgr. Veronika Buc, PhD.*

Použitá literatúra

1. BARILLOVÁ, Anna, 2011. Preventívny systém vo výchove detí v súčasnej rodine. In: Anna BARILLOVÁ, a. (ed.), *Sociálna patológia rodiny: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety, s. 18-28. ISBN 978-80-8132-000-2.
2. MATOUŠEK, Oldřich, 2008. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0.
3. MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2014. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0697-2.
4. MATZOVÁ, Zuzana, Alena SUROVCOVÁ a Jana TREBATICKÁ, 2017. Závislosť od internetu u detí a adolescentov. *Pediatrics pre prax*. 18(5), 191–193. ISSN 1336-8172.
5. ONDREJKOVIČ, Peter, 2001. Sociálna patológia, alebo deviácia? *Filozofia*. 56(6), 398–413. ISSN 2585-7061. Dostupné tiež z: <https://filozofia.sav.sk/index.php/sk/view/details/regular/2001/6/2283>. [cit. 2026-02-13].
6. PROCHÁZKOVÁ, Alexandra, 2023. *Pomoc dětské duši: Rady pro rodiče, když dítě volá SOS*. Praha: Mladá fronta. ISBN 978-80-204-6125-4.
7. *Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine v znení neskorších predpisov*.
8. *Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov*.

Mladá veda

Young Science

ISSN 1339-3189